

De verplaatsing van de politiek

Een agenda voor democratische vernieuwing

M. Bovens, W. Derksen, W. Witteveen,
Amsterdam, Wiardi Beckman Stichting,
1995.

De kloof tussen burger en politiek is een thema dat sinds het begin van de jaren negentig ook de Belgische politiek is binnengeslopen. Het verkleinen van die kloof is een thema dat regelmatig terug opduikt. Ook bij onze noorderburen is 'de kloof' een bekend fenomeen en heeft ze aanleiding gegeven tot veel denkwerk over de 'democratische vernieuwing'. Het uitgangspunt van het werk *De verplaatsing van de politiek* is dat deze discussies té veel gericht zijn geweest op de geïnstitutionaliseerde politiek, zoals de rol in het parlement, en té weinig rekening hebben gehouden met het feit dat de kern van het probleem zit in de "verplaatsing van de politiek" weg van het parlementaire forum in de richting van de maatschappij. Beslissingen die in grote mate de inrichting en de toekomst van onze samenleving bepalen of beïnvloeden worden in een veelheid van fora genomen waar de traditionele politiek weinig of geen vat op heeft en waar pogingen om die wel te krijgen tot mislukking zijn gedoemd. De politiek heeft zich verplaatst naar bedrijven, buitenlandse regeringen, de Europese Unie, wetenschappelijke instellingen, de ambtenarij en het maatschappelijk middenveld. Daardoor is het voor eenieder onduidelijk geworden wie welke beslissingen neemt en wie daar verantwoordelijk voor kan gesteld worden. Dit werkt bevreemdend en beangstigend voor vele burgers. De oplossingen die voor deze "verplaatsing" worden voorgesteld situeren zich in de hertekening van de rol

van de overheid in de samenleving. Daarbij moet het einde van "het primaat van de politiek" als uitgangspunt aanvaard worden. De auteurs pleiten echter niet voor een terugtrekking van de overheid. Wel pleiten ze voor een overheid die een andere rol aanvaard en die dwang combineert met aanmoediging, ideeëvorming, bemiddeling en remming. De overheid moet meer dan vroeger het brede geheel van maatschappelijke actoren zelf laten instaan voor de oplossing van maatschappelijke problemen. Ze moet door haar optreden "het probleemoplossend vermogen van de samenleving" vergroten door drie rollen op zich te nemen. Ten eerste die van een reponsieve overheid waarin de overheid opnieuw aansluiting zoekt met de samenleving. Daartoe is eerder een nieuwe bestuursstijl dan een nieuwe overheidsstructuur vereist. Via maatschappelijke enquêtes (zoals Verhofstadt?) of referenda moet de overheid haar oor te luisteren leggen bij de burgers. De auteurs, die in hun diagnose van "de kloof" o.m. wezen op de voordelige positie van de middenklasse t.a.v. de politiek, gaan er nogal snel vanuit dat lagere sociale klassen die keer wel bereikt zullen worden. Ze baseren zich daarbij op de jongeren-enquête die Balladur vorig jaar in Frankrijk organiseerde. Men kan zich daar vragen bij stellen. Ook gaan ze de fundamentele kritiek op het gebruik van referenda uit de weg. De tweede rol die de overheid op zich moet nemen is die van stimulerende overheid. Eerder dan zelf alles te willen regelen moet de overheid de direct betrokkenen stimuleren in het onderkennen van problemen (of het anticiperen daarop) en het uiten van oplossingen. Huysse heeft dit in zijn boek *De politiek voorbij* het "horizontale bestuur" genoemd. Het gaat

om bestuursvormen waarin burgers en andere rechtspersonen (zoals bedrijven) via "ronde tafels", lokale debatten en convenanten worden gestimuleerd in het zelf vastleggen van bindende regels ter oplossing of voorkoming van bepaalde problemen. Opnieuw stelt zich hier de vraag naar de "middenklassebias" van deze benadering.

De derde overheidsrol moet die van een ordenende overheid zijn. Daarbij moet zij er over waken dat de grotere rol van niet-politieke actoren in de politiek niet leidt tot een verminderde aandacht voor het publieke belang. Ondanks de interessante suggesties die in dit boek worden gedaan, roepen ze toch ook vragen op. Anders dan bij de grondige diagnose van de verplaatsing van de politiek worden een aantal vragen met betrekking tot de therapieën uit de weg gegaan. Boven werd reeds de middenklassebenadering vermeld. Ook het ontbreken van fundamentele vragen over referenda is een tekort. Tevens gaat het werk grotendeels voorbij aan de verplaatsing van de politiek buiten de landsgrenzen, en dat niet alleen op Europees niveau. De diagnose wordt wel gesteld, maar de gekozen therapie is te summier en weinig overtuigend. Dit geeft wellicht aan dat de Copernicaanse omwenteling die ter opvang van de "verplaatsing van de politiek" vereist is, zonodig nog groter zal moeten zijn wanneer het om de internationalisering van de politiek gaat. Daar hebben de auteurs zich echter niet echt aan gewaagd. Zij hebben hun oplossingen vooralsnog binnen de warmte van de eigen landsgrenzen gezocht. Dat maakt dit werk echter niet minder interessant als basis voor een maatschappelijk debat over democratische vernieuwing.

Bart Kerremans